

Abovka

Jeseň - Abovák č. 1/2019

školský časopis žiakov

ZŠ Abovská 36, Košice

Jeseň

Pestrofarebné ročné obdobie plné vône z dozretého ovocia. Začína sa jesennou rovnodennosťou okolo 23. septembra a končí sa pred Vianocami 21. decembra. Napriek rešpektovaniu astronomického datovania vnímame niektorí jeseň už s príchodom školského roka, keďže obdobie príjemného voľna vystriedajú povinnosti a tlak na splnenie cieľov.

Mnoho ľudí miluje tzv. babie leto, teda teplú a slnečnú jeseň. Málokto vie, prečo sa takáto jeseň nazýva babím letom. Jemné vlákna pavučín poletujúcich vo vetre pripomínajú sivé vlasy stareniek. No toto ročné obdobie je typické aj zmenami v počasí a nechýbajú v ňom ani upršané alebo zahmlené dni.

Jeseň dáva priestor na upratanie v záhrade, sade, dome, na poli i v pivnici. Ľudia milujúci jeseň zdôrazňujú jej farebnosť a užitočnosť z hľadiska príprav na zimu, ktorá po nej príde.

Pripomeňme si niekoľko pranostík viažucich sa k jesennému obdobiu:

- Lastovičky na odletu, koniec babiemu letu.
- Na svätého Cypriána chladno býva často z rána.
- Na svätého Václava, býva blata záplava.
- Ak noc chladná je pred Michalom, tuhá zima príde cvalom.
- Po svätej Terezke mráz po strechách lezie.
- Katarína na blate, Vianoce na ľade.
- Od Lucie do Vianoc, každá noc má svoju moc.

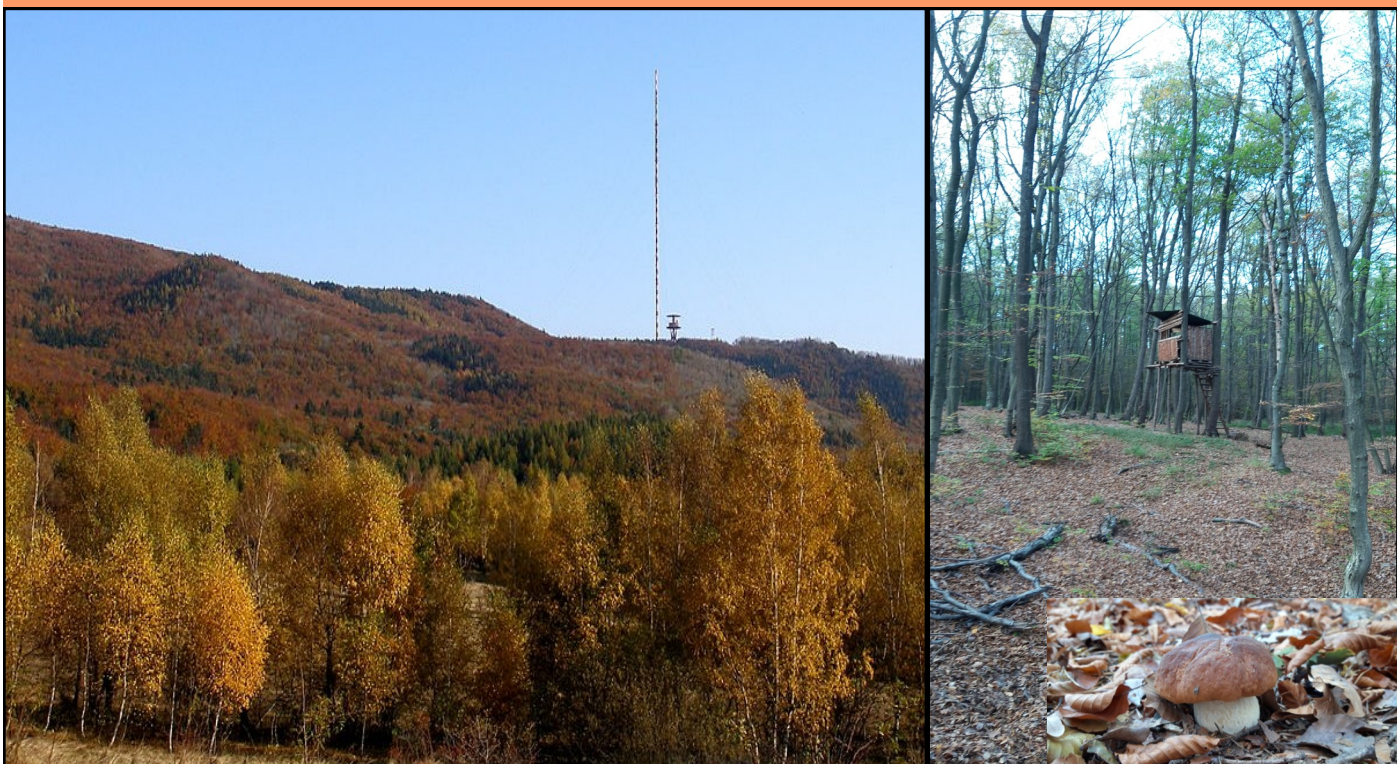

Slanské vrchy

Slanské vrchy je pohorie vulkanického pôvodu. Tiahne sa v severojužnom smere od Prešova až po hranice s Maďarskom. Susedí s Košickou kotlinou, s Beskydským predhorím a Východoslovenskou pahorkatinou. Po obvode Slanských vrchov vyrástlo okolo 60 obcí rôznych veľkostí.

Slanské vrchy sa členia na 5 podcelkov: Šimonka, Makovica, Bogota, Mošník, Milič. Najvyšším vrchom je Šimonka (1092 m n. m.). V Slanských vrchoch sa nachádza chránený areál Dubníckej bane s členitým systémom štôlní, kde sa v minulosti ťažil opál. Predmetom ochrany je mimoriadne veľké a vedecky významné sídlisko viacerých druhov vzácnych a užitočných druhov netopierov, ktoré je využívané na vedecké účely. V bývalých baniach bola popísaná zimujúca kolónia netopiera dvojfarebného. Ďalším svetovým unikátom v Slanských vrchoch je Herlianský gejzír. Vysielač Dubník 318 m n. m. je najvyššou stavbou v Slanských vrchoch, ale i na Slovensku vôbec.

V Slanských vrchoch žije jelenia, srnčia a diviacia zver, ale i mačka divá, kuna, jazvec či vlk. Najčastejšie dreviny sú buky, duby, hraby a jasene.

Izra

Izra (434 m n. m.) je jazero v Slanských vrchoch. Leží v katastrálnom území obce Slanská Huta v okrese Košice-okolie. Zaberá plochu 3,7 hektára a maximálna dĺžka jazera je 250 m a šírka 212 m.

Vzniklo zahradením doliny jedného z prítokov Izry – Malej Izry – zosuvom pôdy. V dôsledku úpravy hrádze sa zväčšila plocha vodnej hladiny aj hĺbka jazera.

Krajinársky hodnotné okolie jazera tvorené lesmi, možnosť kúpania a jazdenia na loďkách, je dôvodom turistickej príťažlivosti jeho okolia. Vedú odtiaľ označené turistické trasy do podcelku Milič. Toto rázcestie je východným miestom do štátnych prírodných rezervácií Veľký Milič 67, 81 ha, Malý Milič 14,95 ha a Marocká hoľa 50,23 ha, v ktorých je chránený lesný porast, hlavne bučiny, duby a hniezdiská dravého vtáctva.

Pri jazere vzniklo v druhej polovici 20. storočia rekreačné stredisko Izra, ktoré ponúka návštevníkom možnosť člňkovania a rybolovu.

Hrad Slanec

Hradný kopec nad obcou Slanec bol osídlený už v neolite ľuďom bukovohorskej kultúry a neskôr v mladšej dobe rímskej. Archeologický prieskum dokázal, že stredoveký hrad bol postavený na staršom slovanskom hradisku v 13. storočí. Z textu na mramorovej doske, ktorá je zamurovaná do hradnej veže, sa dozvedáme, že hrad Slanec (500 m n. m.) dal postaviť v 13. storočí, údajne už v roku 1220, jeden z potomkov Abovcov.

História vlastného hradu sa začína niekedy po roku 1270. Prvá písomná zmienka o hrade pochádza z listiny od uhorského kráľa Ladislava IV. datovanej 9. augustom 1281. Po búrlivých udalostiach druhej polovice 15. storočia spojených s pôsobením bratráckych skupín na východnom Slovensku bol hrad silno poškodený, neskôr bol zrekonštruovaný. V priebehu 17. storočia potom hrad často menil majiteľov. Kuruci hrad podpálili a utiekli pred cisárskym vojskom. Krátko nato dal cisár Leopold príkaz hrad úplne zničiť. Po zbúraní hrad chátral viac ako 130 rokov. Život sa na hradný kopec vrátil v roku 1815, kedy dal majiteľ panstva Jozef Forgách zrekonštruovať centrálnu hradnú vežu (donjon) a zriadil v nej rodové múzeum, v ktorom sa nachádzal dobový nábytok, obrazy rodových erbov a predmety dennej potreby. Múzeum existovalo ešte do roku 1937. Počas druhej svetovej vojny začala hradná veža postupne chátrať, až kým v roku 1945 úplne nevyhorela.

V súčasnosti je pozitívnou správou pre túto národnú kultúrnu pamiatku založenie OZ Zachráňme hrad Slanec, ktoré si zobralo za úlohu vyčistiť hradný kopec, preskúmať celú lokalitu, zachrániť hrad pred zničením a osvetovo pôsobiť aj medzi verejnosťou, aby sa nezabudlo na našu bohatú históriu.

Slovanské báje

Aby ste pochopili Slovana, musíte najprvo pochopiť les, rieku a pláň.

Les znamenal pre Slovana obživu a bezpečie, ale les mal svoje tiene, v ktorých sa skrývalo nebezpečenstvo. Pláň pripomínala Slovanovi diaľky, no nechránila ho pred nebezpečenstvami. Rieku mal Slovan rád, znamenala pre neho potravu, ale aj bezpečie. Rieka žije a má svojich duchov.

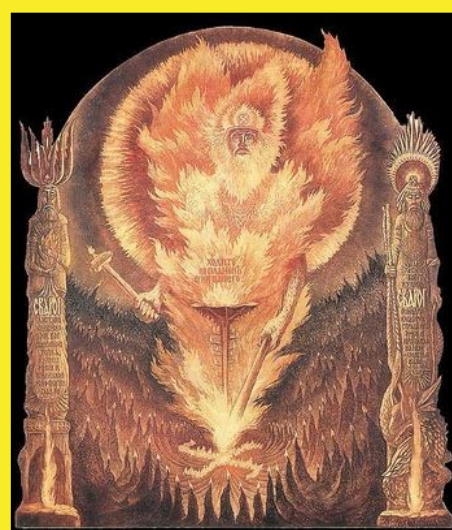
Slovania si svet predstavovali ako dub. Pri koreňoch bolo podsvetie, uprostred ríša ľudí a v korune stromu sídli bohovia. Všetkým bohom vládol Perún, hromovládca. Jeho sokom, ktorý vládol podsvetiu, bol Veles. Bohyňa zeme Mokoš bola v slovanskej mytológii veľmi dôležitá, napríklad tráva bola vnímaná ako jej vlasy, skaly ako jej kosti a rieky ako jej žily.

V slovanskej mytológii je legenda o tom, ako Veles v podobe hada uniesol Perúnovho syna. Perún ho však zastaví svojím bleskom. Veles prežil a proces sa neustále opakuje. Takto si Slovania vysvetľovali nastávajúce obdobie sucha a dažďa. Krádež Perúnovho syna je obdobie sucha a Velesova porážka je nastávajúci blahobyt.

Ako vznikli ľudia? Podľa Slovanov človek vznikol z kvapky potu boha, keď kvapka spadla na zem. Telo človeka stvoril zlý boh, ale dušu mu dal dobrý boh. Preto sa po smrti telo vracia do zeme a duša späť k bohu.

A aj napriek tomu, že sa o tejto mytológii veľa nevie, zachovala sa a preto by sa to, čo sa o nej vie malo šíriť ďalej, *aby Slovan nezabudol, že je Slovanom.*

Martin Meňhért

Gejza Tóth a Peter Gažo (Interview)

Gejza Tóth a Peter Gažo ako Makarón a Bunkobrada, Tatry, leto 2002

Gejza Tóth – režisér

(Interview)

1. Baví Vás práca režiséra?

Práca režiséra je veľmi zaujímavá, pretože je to tvorivá práca. Režisér musí premýšľať o predstavení, ako má pokračovať a musí dávať pozor aj na hercov. Je to dobrodružná práca a určite veľmi zaujímavá.

2. V akých divadlách ste pôsobili?

Divadlo deviatich múz, Divadlo Brontosaurus, v Divadle Jonáša Záborského v Prešove a teraz v Divadle Milénium.

3. Aký je Váš najlepší zážitok z divadla?

Môj najlepší divadelný zážitok je ten, keď sme s divadlom Brontosaurus získali prvé miesta na súťažiach s hrami Dirigent a Strašiak.

4. Čo by ste poradili budúcim hercom?

Pracujte na sebe tvrdo, pretože dobrý herec môže byť len ten, ktorý na sebe maká.

5. Kto je Váš idol?

Môj nebohý bývalý učiteľ a režisér Divadla Na provázku. Bol to fantastický človek a jeho meno je Peter Scherhauser.

6. Ako by ste sa predstavili žiakom našej školy?

Povedal by som: Ahojte, som režisér Divadla Milénium a volám sa Gejza Tóth.

Srdečne Vám ďakujeme za rozhovor.

Zuzana Špírková

Peter Gažo — herec

(Interview)

1. *Baví Vás práca herca?*

Áno, baví, robím to od pätnástich rokov.

2. *V akých divadlách ste pôsobili?*

Štátne divadlo Košice, Divadlo deviatich múz v Prešove na VŠ (Filozofickej fakulta), Divadlo pod Kupolou a Divadlo Milénium.

3. *Aký je Váš najlepší divadelný zážitok?*

Je ich veľa, ale azda najlepší je výhra na celoštátnom festivale Horovov Zemplín divadla a poézie.

4. *Čo by ste poradili budúcim hercom?*

Nech si najprv poriadne rozmyslia svoje rozhodnutie a nech sa spýtajú niekoho, kto to robí, že čo všetko to obnáša. Môj nebohý otec celý život vravel: „Herectvo nie je poslanie, ale posadnutie.“

5. *Kto je Váš idol?*

Keď som bol mladý, tak mojím idolom boli Lasica a Satinský.

6. *Ako by ste sa predstavili žiakom našej školy?*

Volám sa Peter Gažo. Študoval som v Prešove slovenčinu a nemčinu na Filozofickej fakulte. Nikdy som nechcel byť učiteľom, aj keď to je učiteľský smer. Po škole som išiel na vojnu. Celý život som robil v kultúre. V roku 1990 som z práce odišiel a odvtedy som na voľnej nohe. S Gejzom Tóthom som mal dlhé roky umeleckú agentúru, robili sme vlastné programy, či už divadelné, plesové, televízne, pre rozhlasové i pre rádiá. Je to celoživotné poslanie.

Srdečne Vám ďakujeme za rozhovor.

Zuzana Špirková

Zelená škola

Naša škola sa prihlásila do programu Zelená škola a vybrala si tému ODPAD na certifikačné obdobie školských rokov 2019/2020 a 2020/2021.

Zelená škola je environmentálno-vzdelávací program určený pre **materské, základné, stredné a špeciálne školy**, ktoré chcú **zmeniť seba a svoje okolie**.

Cieľom programu je podpora školských komunít, v ktorých si ich členovia vyskúšajú čaro i nástrahy **spolupráce**. Žiaci s pomocou učiteľov a rodičov riešia reálne potreby svojej školy a okolia, čím pomáhajú **k pozitívnej zmene**. Učiteľ je v programe vnímaný ako **sprievodca**, ktorý pomáha viesť školu cestou zmeny.

Pri oceňovaní škôl sa zohľadňuje miera zapojenia žiakov, rozvoj ich samostatnosti, realizácia kvalitných environmentálnych aktivít a úspešnosť realizácie 7 krokov. **Predpokladom pre získanie titulu „Zelená škola“** je kvalita proenvironmentálnej výučby a aktivít, ktoré škola navrhla a realizovala, miera participácie a individuálny posun školy. Škola je hodnotená za pozitívnu zmenu v oblasti spolupráce so žiakmi, pedagogickým a nepedagogickým personálom školy, rodičmi a obcou a za úspešnú realizáciu environmentálnych a vzdelávacích aktivít naplánovaných v environmentálnom akčnom pláne.

Certifikát programu Zelená škola má platnosť dva školské roky a **diplom Na ceste k Zelenej škole** má platnosť jeden školský rok.

AKO SA STAŤ ZELENOU ŠKOLOU? SEDEM KROKOV K ZELENEJ ŠKOLE:

1.KOLÉGIUM ZELENEJ ŠKOLY

Získajte priateľov.

2.ENVIRONMENTÁLNY AUDIT ŠKOLY

Zistite, ako je na tom vaša škola.

3.ENVIRONMENTÁLNY AKČNÝ PLÁN

Zoraďte si vaše nápady.

4.MONITORING A HODNOTENIE

Zhodnoňte, ako vám to na škole ide.

5.PROENVIRONMENTÁLNA VÝUČBA

Zaujmite ostatných.

6.INFORMOVANIE A ZAPOJENIE KOMUNITY

Zaktivizujte okolie.

7.EKOKÓDEX

Zakreslite vaše hodnoty.

Krížikové vyšívanie

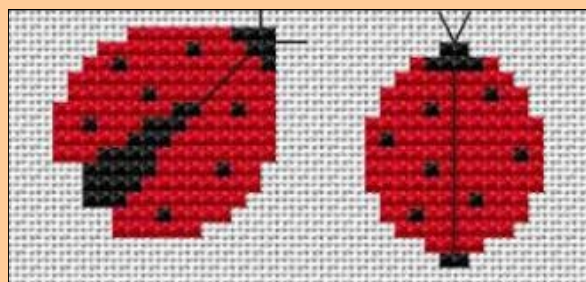
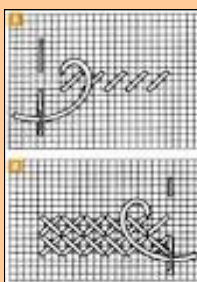

Krížiková výšivka je vyšívacia technika, ktorou sa zdobia nielen odevy, ale aj úžitkový textil. Počiatky má už v 15. storočí a používala sa takmer na celom území Slovenska.

Ako začať? Z rubovej strany pichneme ihlu a spravíme prvý steh. Následne sa vrátíme druhým smerom. Krížik sa väčšinou vyšíva cez jednu dierku - vpich, vynechaná dierka do krížika, druhý vpich. Ak chceme výšivku drobnejšiu a hustejšiu, môžeme krížik robiť tak, že ihlu prevlečieme hneď vedľajšou dierkou.

Pokračujeme podľa predloženého vzoru. Diagonálne krížiky vyšívame hneď celé. Krížik v stĺpci a v riadku vyšívame tak, že najprv vyšijeme nožičku krížika jedným smerom a následne sa vraciame druhým smerom. Pri dlhšom cviku nám vznikajú prekrásne výšivky.

Hokejová sezóna

v našom meste

Dňa 12. septembra 2019 začala najvyššia hokejová liga na Slovensku. Otvorila sa veľkolepým zápasom medzi odvekými rivalmi HC Košice a HC Slovan Bratislava. Do vypredania Zimného štadiónu Ladislava Trojáka v Košiciach, v našom meste pre všetkých známeho pod názvom Steelaréna, chýbalo len 7 diváckych lístkov. Bolo to očakávané derby po ôsmich rokoch, keď sa HC Slovan Bratislava vrátil z pôsobenia v KHL. Aj keď tento zápas skončil pre nás stavom 1:2, bol to dobrý a napínavý zápas. Odveta sa hrala v Bratislave. V 14. kole sme zdolali HC Slovan Bratislavu až po samostatných nájazdoch 1:2.

Zaujímavosťou tohtoročnej sezóny je nováčik HK Dukla Ingema Michalovce. Derby vychádza lepšie Košičanom, prvý zápas sme vyhrali doma 3:0 a odveta v Michalovciach skončila 3:2 po samostatných nájazdoch v prospech HC Košice. V oboch zápasoch boli štadióny zaplnené divákmi. Aj z toho je vidno, že hokej má veľký divácky úspech a skutočne poriadnu fanúšikovskú základňu. Oba duely prebehli v rámci ukážkového športového správania aj u hráčov, aj u fanúšikov, čo je nesmierne potešujúce.

HC Košice je momentálne na popredných priečkach tabuľky. Hlavnými oporami tímu sú útočníci Marcel Haščák a Michal Chovan, a, samozrejme, brankárska jednotka Andrej Košariš'an. Keďže je hokej tímová hra, svoje nezastupiteľné miesto majú všetci hráči v mužstve.

A my našim hráčom držíme palce!

Z literárnej tvorby našich šiestakov

Eva Hetešová   **Jesenný zážitok**

V jeden jesenný deň ku mne prišla spať sesternica. Po hodine sme doma nemali čo robiť, tak sme sa rozhodli, že pôjdeme von urobiť si pekné fotky pri krásne sfarbených stromoch a pri západe slnka.

Po troch hodinách sme si uvedomili, že je čas ísť domov. Ako sme tak šli, videli sme kôpku lístia na zemi, v ktorej sa niečo hýbalo. Báli sme sa, no svoj strach sme prekonalí a pristúpili sme ku kôpke. Po minútach nehybného pozerania sa na tú kôpku sme zistili, že je to len ježko.

Bol veľmi milý a sesternica sa rozhodla chytiť ho do rúk. Nebol to však dobrý nápad. Pichliacne jej dopichali celé ruky. Ponaučenie: Neberte ježkov do rúk.

Viktória Hrabinská   **Jesenná príroda**

Keď vstúpim do jesennej prírody, lipy, buky i duby vyzerajú ako z inej odrody. Vonku je chlad, až máme červené líčka.

Stromy sú plné farebných listov. Na vetvách dozrievajú hrušky i jablká. Onedlho si vyberieme šály i čapice. Odleteli lastovičky, bociany i husi. Teplé a horúce dni sa skončili. Chladnejšie dni začali. Vysmiate slniečko sa lúči, zanecháva pozdrav v slabom lúči.

Pod hromadami listov už už nenájdeme kvety. Príroda už dala povel jeseni. Z dlhých dní sa stanú dlhé noci.

Dominika Kačmárová   **Pani Jeseň**

Jeseň naša premilá,
už si sa k nám vrátila,
veľkí a či malí,
všetci ťa máme radi.

Keď farbíš listy načerveno,
my zatiaľ čakáme nedočkavo,
na prvý vetrík severný,
aby sme vypustili šarkany.

Šarkany sa pretekajú,
oblohu nám zaplňajú,
každý iným smerom letí,
pre radosť všetkých detí.

Juraj Bosini   **Na jeseň**

Vezmime si gitary,
zahráme sa raz, dva, tri.
Leto sa nám skončilo,
pustíme si rádio.
Bociany nám mávajú,
za teplom sa ponáhľajú.

Michaela Jurkašová   **Jesenné dni**

Na jeseň šarkan letí,
šťastne sa dívajú deti,
z okna sa pozerajú
ako listy padajú.

Gaštany sa zbierajú,
zvieratka z nich vyrábajú.
Prší, prší, len sa leje
mačička sa nám z okna smeje.

Lenka Kellyová   **Jesenné mesiace**

Prázdniny sú za nami
a zber hríbov pred nami,
jeseň nám klope na dvere,
slnko sa na nás už tak neusmeje.

Listy sú už na zemi,
Čo nás čaká, ktože povie mi?
S jeseňou sa rozlúčime,
čiapky a šály nasadíme.

Príde zima a ten mráz!
Aká bude zima zas?
Keď už bude vonku bielo,
povieme, že v jeseni nám bolo skvelo.

Martina Valentová   **Jeseň**

Jeseň to je krásny čas,
babie leto je tu zas.
Pavučinky, gaštany,
žlté lístie pod nohami.

Michal Pavol Les   **Jesenné obdobie**

A je to tu zas,
v triede všetky choroby naraz,
Samé chrípky,
ba aj soplíky.

Nachladené nosy,
aj to má od nás ktosi.
Spolužiaci chýbajú,
učitelia híkajú.

Poloprázdna trieda,
učenie je bieda.

Karolína Kurucová   **Jesenný čas**

Pani Jeseň dorazila,
všade lístie rozhodila,
slniečko už menej svieti,
šarkanov si púšťajú deti.

Navôkol to hýri farbami,
deti rozhadzujú lístie rukami,
všetky vtáky z okolia,
sťahujú sa za moria.

Vonku sa už ochladilo,
a to všetkých prinútilo,
aby sa obliekli teplejšie
a cítili sa veselšie.

Vonku je už skoro tma,
preto musíme rozsvietiť svetlá,
aby mohli deti v parku dlhšie byť
a spoločne si tam zašantiť.

Sarah Fedorová   **Milá jeseň**

Jeseň už prichádza,
zo severu pochádza,
na oblohe vtáci letia,
no to už všetci vedia.

Sad je jablák plný,
Mamka koláč plní,
Jeseň žiari farbami,
Park sa plní gaštanmi.

Michal Balogh   **Naša pani Jeseň**

Milá naša pani Jeseň,
zaspieval by som ti pieseň,
usmievaš sa na nás všetkých,
či na malých, či na veľkých.

Milá naša pani Jeseň,
ja ti tu píšem pieseň,
ty prírodu farbíš tak krásne,
až mi moja duša mladne.

Milá naša pani Jeseň,
do dreva ti píšem báseň,
listy sfarbujeteš ako pani Dúha,
nech sa ti tu nik nerúha.

Zuzana Špirková   **Jesenné verše**

Šuchorí lístie na zemi,
a, hľa, nič sa nezelení.
Žltá, hnedá, červená,
Čo to asi znamená?

Lastovičky odlietajú,
no kačice ostávajú.
Čo to bude? Čo by len?
Naša najkrajšia jeseň.

Sudoku

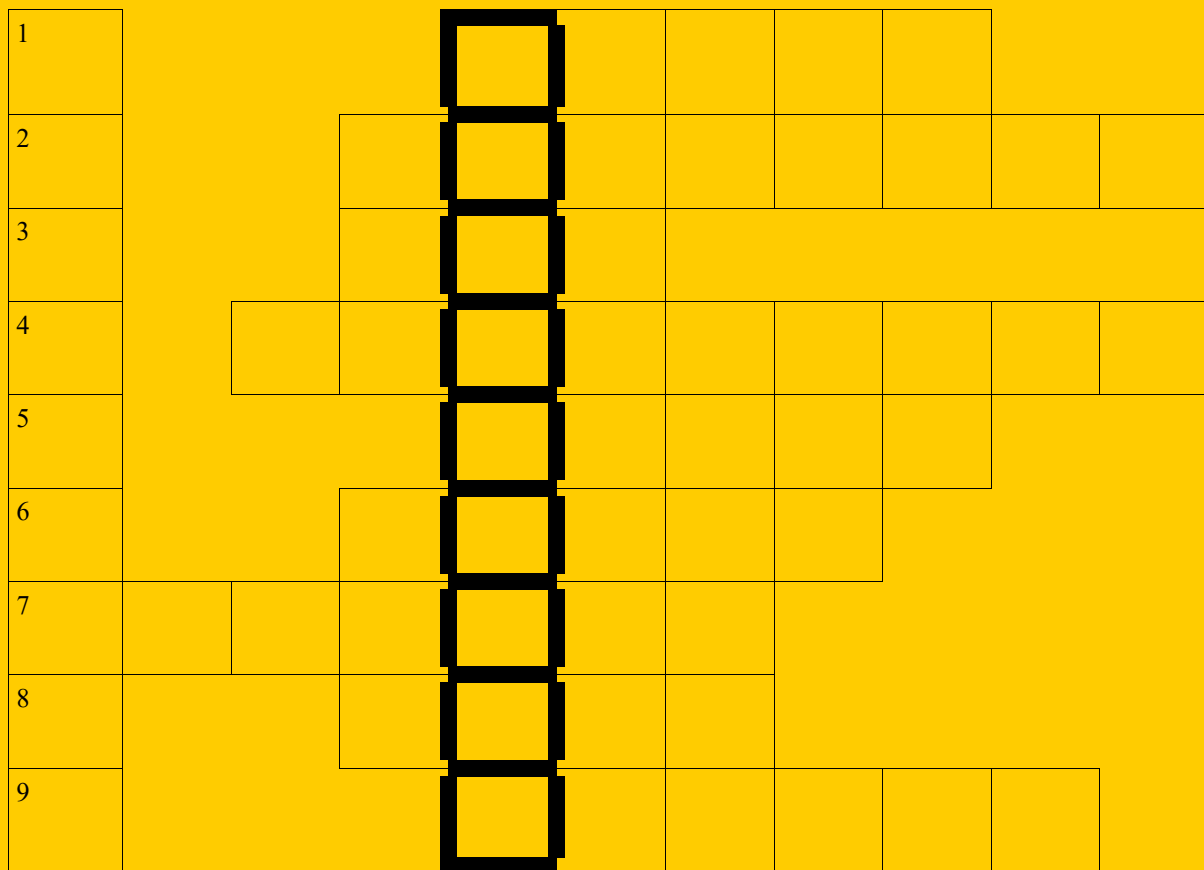
6	4		7	9		2	5	
5	9		6	1				3
3			5	4		9		1
7	3			5	1	4	8	
2			8	6			1	
9	1	8	3			6		5
	2	5	9	3	6		7	
			1	8	7			
8	7			2	5		3	6

Chytáky

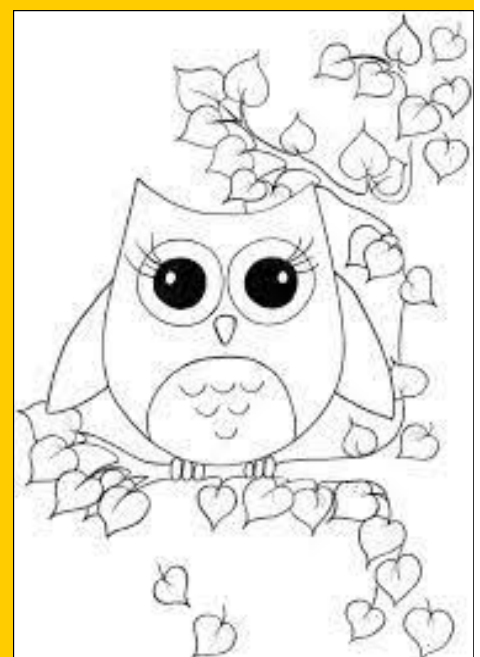
1. Z Bratislavy odíde vlak do Prahy. Z Prahy odíde do Bratislavy vlak o hodinu neskôr. Oba vlaky idú rovnakou rýchlosťou. Ktorý vlak bude bližšie k Bratislave, keď sa stretnú?
2. Dajme tomu, že ty a ja máme rovnaké množstvo peňazí – nech je to viac ako 100 eur. Koľko ti musím dať, aby si mal o dvadsať eur viac ako ja?
3. Kto je na fotografii? Pozerám sa na niekoho fotografiu. Uhádnite, kto je na nej odfotený, ak nemám žiadnych súrodencov a otec toho muža na fotografii je syn môjho otca?

Křížovka

Keď vylúštite krížovku, ktorú si pre vás pripravila *Viktória Hrabinská*, z tajničky sa dozviete, ktoré jediné ihličnaté stromy na jeseň opadávajú.

1. Náš známy ihličnatý strom.
2. Máme ju veľmi radi v lete, je chutná a osviežujúca.
3. Vidíme ju, keď sa porežeme.
4. Používame ju každý deň pri spotrebičoch.
5. Samica vodného vtáka.
6. Ruka stromu.
7. Opak chlapca.
8. Píšeme ním.
9. Kyslé ovocie.

Hádanky

- Sivý stavec prišiel k nám, všetku vodu vypil nám. Kto je to?
- Mám taký súdok, v ktorom je dvojaký nápoj a predsa sa nezmiešajú. Čo je to?
- Štyri nohy, štyri rohy, ale hlava nikde. Čo je to?
- Sedí babka guľatá, má sto sukien zo zlata, keď ju raz vyzliecť skúsiš, rozplakať sa pri tom musíš. Čo je to?
- Ježibaba na ňu sadla, na môj veru, skoro spadla. Môj ocko je na rade, pracuje s ňou v záhrade. Čo je to?
- Čo páli a nie je oheň?

(Odpovede: mráz, vajce, stôl, cibuľa, lopata, príhľava)

Omaľovanky

Redigovanie a korektúry: Mgr. Adela Rešetková